

Ruben Willaert
restauratie & archeologie

Militair domein

Houthalen-Helchteren, Limburg

2025A391

ARCHEOLOGIENOTA

PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

RUBEN WILLAERT NV

8200 SINT-MICHIELS-BRUGGE

TEN BRIELE 14 | BUS 15

AUTEUR:

Wouter Van Goidsenhoven

© Ruben Willaert NV, Sint-Michiels-Brugge, 2025

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert NV. Ruben Willaert NV aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

INHOUDSTAFEL	1
INLEIDING	2
1. PROGRAMMA VAN MAATREGELEN	3
1.1 Administratieve gegevens	3
1.2 Synthese	5
1.3 Gemotiveerd advies	6
BIBLIOGRAFIE	8
BIJLAGE	9

INLEIDING

De initiatiefnemer plant natuurinrichtingswerken in Houthalen-Helchteren. De totale oppervlakte van het projectgebied bedraagt **512 344 m² / 51,23 ha**.

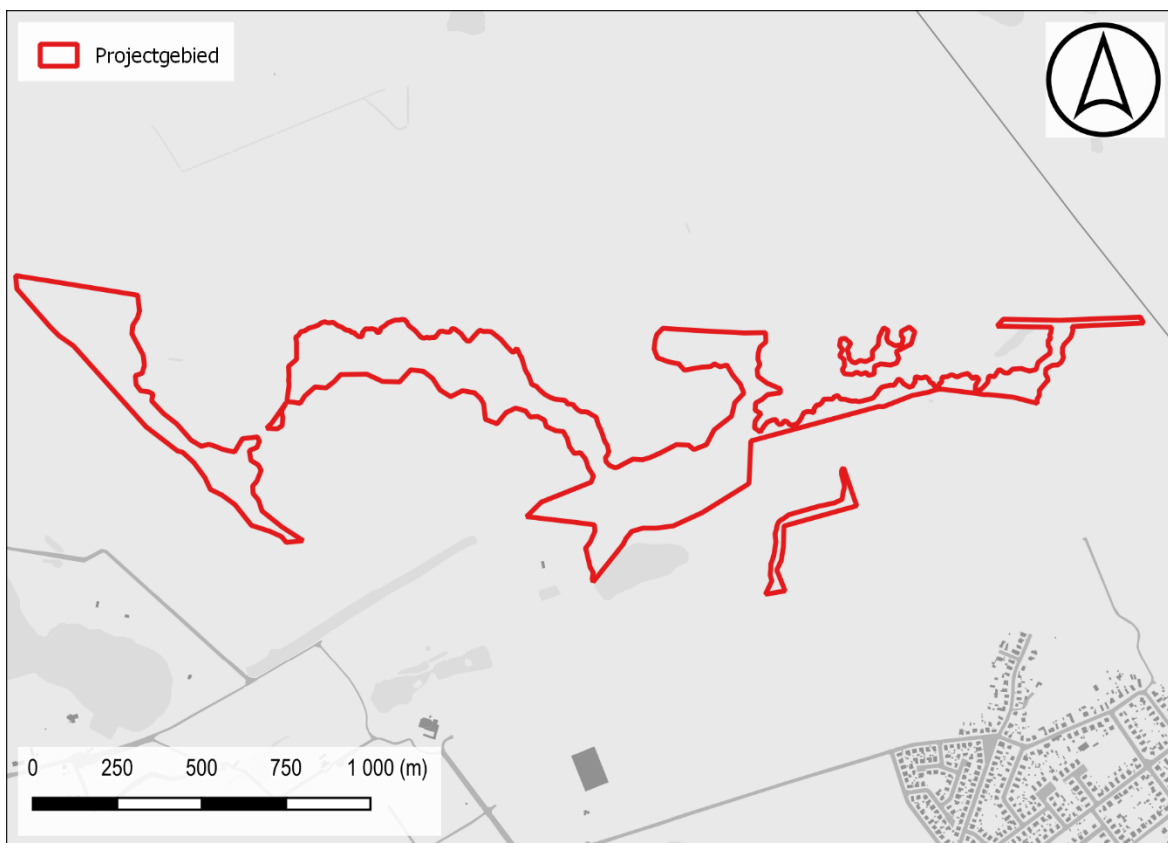
Het projectgebied situeert zich volgens het gewestplan in een zone bestemd als militair domein. Het plangebied situeert zich noch binnen een vastgestelde archeologische zone, noch binnen een archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologie te verwachten valt. De opdrachtgever is publiekrechtelijk. Deze archeologienota wordt opgemaakt omdat de gecombineerde oppervlakte van de geplande bodemingrepen meer dan 1000 m² bedraagt en de gecombineerde oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft meer dan 3000 m² bedraagt.

RUBEN WILLAERT NV is aangesteld om deze archeologienota in de eerste plaats door middel van een bureaustudie op te maken met het oog op een advies naar uitgesteld vooronderzoek, werfbegeleiding, of vrijgave van het terrein.

1. PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

1.1 Administratieve gegevens

PROJECTCODE	2025A391	
ERKENNINGSNUMMER	OE/ERK/ARCHEOLOOG/2015/0069	
BOUNDING GEOMETRY	X ₁ : 223872	Y ₁ : 191342
	X ₂ : 227348	Y ₂ : 193828
KADASTER	Houthalen-Helchteren, Afdeling 1 , Sectie D, nr's: 1176, 1183y10, 1168c, 1167c, 1176/2a, 1166d, 1174h, 1177, 1168d, 1174k, 1179f, 1175, 1167b	
GEOGRAFISCHE INPLANTING	Figuur 1	

Figuur 1: Situering projectgebied t.a.v. GRB-basiskaart (© geopunt)

1.2 Synthese

De opdrachtgever plant de herinrichting van het landschap binnen het militair domein te Houthalen-Helchteren. De geplande werken omvatten de reconstructie van een stuifduin zonder voorafgaande afgraving, het dempen van een toegangsweg en het rooien van bomen zonder het verwijderen van de wortels. De geselecteerde bomen worden geveld en de grotere stronken worden tot maximaal 10 cm onder het maaiveld uitgefreesd. De geplande ingrepen beslaan een gecombineerde oppervlakte van ca. 51,23 ha.

Houthalen-Helchteren is gelegen langs de westelijke rand van het Kempisch laagplateau. Het projectgebied bevindt zich ten oosten van het centrum van Houthalen zit gevat tussen de vallei van de Mangelbeek in het noorden en de Laambeek in het zuiden. Deze valleien wateren verder af richting de westelijk gelegen Demer en het Scheldebekken. De Quartairgeologische kaart geeft ter hoogte van het plangebied een profiel weer waarvan de top bestaat uit eolische afzettingen van het laat-Pleistoceen. Deze top rust op Maasafzettingen van het midden-tot vroeg-Pleistoceen. Plaatselijk kan het eolisch dek afwezig zijn. Zowel ten noorden als zuiden van het plangebied geeft de Quartairgeologische kaart ook de aanwezigheid van rivier- of stuifduinen aan bovenop de Pleistocene afzettingen. De omgeving, gevat tussen twee beekvalleien met meerdere hogere duinlichamen was ongetwijfeld aantrekkelijk voor rondtrekkende groepen jager-verzamelaars. De bodemkaart geeft ter hoogte van het militair domein geen informatie weer, het sediment bestaat er normaliter uit zand. Tegen de westelijke rand van het plangebied zijn 'groeven' aangeduid.

De cartografische bronnen reflecteren een landelijke en open omgeving. Op de Ferrariskaart is te zien dat het plangebied zich bevindt binnen een uitgestrekt heidegebied. Heide is een antropogeen landschap dat is ontstaan door overexploitatie van de armere zandgronden. Rondom en ter hoogte van het onderzoeksgebied zijn meerdere plassen afgebeeld. Binnen de grenzen van het onderzoeksgebied wordt geen bebouwing afgebeeld. Op het 19^e-eeuwse kaartmateriaal is te zien dat een groot deel van de aanwezige vennen en plassen zijn verdwenen. Doorheen de 19^e-eeuw worden veel heidegebieden omgezet in bos. Op de 19^e-eeuwse kaarten is historische bebouwing afgebeeld centraal binnen de projectgrenzen. Vanaf 1935 is het terrein in handen van het Belgisch leger.

Archeologisch onderzoek in de ruime omgeving van het plangebied is relatief beperkt. Dit is ongetwijfeld het resultaat van een gebrek aan systematisch onderzoek in het verleden en niet zozeer een omgeving die niet geschikt is voor bewoning. De gekende vindplaatsen in de ruime omgeving betreffen voornamelijk de recuperatie van steentijdartefacten. Oudere waarnemingen wijzen op menselijke aanwezigheid tijdens het finaal-paleolithicum en mesolithicum verder noordwaarts op het grondgebied van Helchteren. Bij veldprospecties in de ruime omgeving zijn eveneens op meerdere locaties lithische artefacten verzameld uit het mesolithicum en neolithicum. Bij één veldkartering werd ook een munt uit de Romeinse periode gemeld.

Hoewel ter hoogte van het militair domein zeer zeker uitgegaan dient te worden van een trefkans inzake archeologisch erfgoed wordt, vanwege de aard van de geplande werken, bijkomend archeologisch onderzoek niet zinvol geacht. Op basis van de beschreven werkwijze wordt aangetoond dat eventueel aanwezig archeologisch erfgoed niet bedreigd wordt.

1.3 Gemotiveerd advies

Met betrekking tot de geplande werkzaamheden op het militair domein te Houthalen-Helchteren worden geen bijkomende onderzoeksdaten aanbevolen.

De voornaamste reden hiervoor is dat de geplande werken nauwelijks een ingreep in de bodem impliceren en de opdrachtgever maatregelen voorziet om de bodemstructuur te behouden.

Daar waar ontbossingen plaatsvinden is de bodemingreep minimaal. De bomen worden geveld en de stomp van de hoogstammige bomen worden tot maximaal 10 cm onder het maaiveld ingefreesd. De wortels blijven met andere woorden bewaard. Vanwege deze zeer ondiepe en lokale ingreep kan in de zones waar hoogstammige bomen worden geveld uitgegaan worden van in-situ bewaring van eventueel aanwezig erfgoed.

Daar waar jongere scheuten worden verwijderd worden de wortels wel uitgetrokken. Gelet op het feit dat dit zeer jonge bomen betreft en de wortelkluiten weinig omvangrijk zijn vormen dit zeer verspreide en lokale ingrepen waarbij verdere archeologische opvolging als weinig zinvol wordt ingeschat. Tevens wordt hierbij zo omzichtig mogelijk te werk gegaan om de minerale bodem zo minimaal mogelijk te roeren. Het behouden van een goede bodemstructuur tijdens de uitvoering van dit project is immers van primordiaal belang voor de opdrachtgever in het kader van de goede ontwikkeling van nieuwe vegetatie.

Ook waar bos naar heide wordt omgezet is de ingreep in de bodem minimaal. Hierbij wordt de zeer oppervlakkige strooisellaag verwijderd maar wordt niet gewerkt in de minerale bodem. Tevens zullen deze werkzaamheden uitgevoerd worden door voertuigen met lage druk of rupsen en wordt er niet gewerkt indien de weersomstandigheden het niet toelaten teneinde de impact op de bodemstructuur zoveel mogelijk te beperken. Hierdoor wordt ook de impact op het bodemarchief als minimaal ingeschat.

Voor het opwerpen van de nieuwe landduin worden geen voorbereidende graafwerken uitgevoerd. De landduin wordt uitsluitend opgebouwd uit aangevoerde grond. Hierbij worden meerdere maatregelen genomen om de impact op de bodem te minimaliseren zoals het gebruik van rijplaten voor de aanvoer van grond en het gebruik van rupskranen met lange arm om het streekeigen minerale zand aan te brengen. Tevens wordt voor de aanvoer ook een bestaande brandweg gebruikt.

Met betrekking tot de geplande demping van de bestaande weg worden eveneens geen voorbereidende afgravingen uitgevoerd. Het dempen gebeurt met aangevoerde grond. Ook hier zal materiaal gebruikt worden dat een zo minimale mogelijke druk op de ondergrond uitoefent.

Concreet kan gesteld worden dat het merendeel van de geplande werken geen of een minimale impact zullen hebben op de bodem. De opdrachtgever voorziet daarenboven werkwijzen die de bodemstructuur zoveel mogelijk beschermen. Indien zich erfgoed in de bodem bevindt is dit in principe niet bedreigd door de ingrepen. De ingrepen die mogelijk wel in de bodem reiken, het ontwortelen van jonge boompjes en lokaal uittreken van grotere boomstronken, zijn dermate beperkt en verspreid dat de kans op kenniswinst bij verder archeologisch onderzoek als minimaal wordt ingeschat.

Vanwege de zeer beperkte impact van de bodemingrepen en de beschermende maatregelen in functie van de bodemstructuur kan redelijkerwijs uitgegaan worden van een in-situ bewaring van eventueel aanwezig erfgoed. Bijkomend archeologisch onderzoek wordt derhalve als weinig zinvol ingeschat.

BIBLIOGRAFIE

LITERATUUR

Niet van toepassing

KAARTMATERIAAL

Niet van toepassing

DIGITALE BRONNEN

www.geopunt.be

<https://dov.vlaanderen.be>

<https://inventaris.onroenderfgoed.be>

<https://cartesius.be>

<https://loket.onroenderfgoed.be>

BIJLAGE

FIGURENLIJST

Figuur 1: Situering projectgebied t.a.v. GRB-basiskaart (© geopunt).....	4
--	---

